

โครงการศึกษาการจัดสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา
ที่ได้จากการวิจัย

THE STUDY ON BENEFIT SHARING OF
INTELLECTUAL PROPERTY RESULTING
FROM RESEARCH OUTCOME

วิศณุ ทรัพย์สมพล

มงคล แก้วมหา

Wisanu Subsompon

Mongkol Kaewmaha

สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University Intellectual Property Institute

อรกนก พรณรรักษ์

Orakanoke Phanraksa

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

National Science and Technology Development Agency

บทคัดย่อ

การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับอย่างเป็นธรรม เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะสร้างแรงจูงใจให้กับทุกฝ่าย ในการกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคและนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ บทความนี้นำเสนอผลการศึกษานโยบายและรูปแบบการจัดสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานผู้ให้ทุน จะมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ หน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว หน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานผู้รับทุน และหน่วยงานผู้รับทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว กรณีของผู้ให้ทุนในประเทศไทยนั้น เมื่อมีผลประโยชน์เกิดขึ้นจะต้องแบ่งปันบางส่วนให้แก่ผู้ให้ทุนด้วย ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้ให้ทุนวิจัยในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร จะไม่ขอรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของหน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัย ได้แก่สถานะของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์ ลักษณะของงานที่สร้างสรรค์ เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ และสิ่งอำนวยความสะดวก/ทรัพยากร/

สาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์ สำหรับผลประโยชน์ที่หน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัยได้รับจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ จะมีการแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิที่ได้รับให้นักวิจัยเป็น 2 แบบ คือ สัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ซึ่งเป็นกรณีที่นักวิจัยจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิคงที่โดยไม่ขึ้นกับจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิกับ สัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่ ซึ่งเป็นกรณีที่นักวิจัยจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิผันแปรตามรายได้ที่หน่วยงานต้นสังกัดได้รับ

ABSTRACT

Fair distribution of benefits generating from intellectual property commercialization is one of significant means to encourage and promote further creation and commercialization of intellectual property. This study focuses mainly on intellectual property policy and models of intellectual property management at both national and institutional levels in Thailand and some selected foreign countries. The findings found out three typical issues that involve intellectual property commercialization namely: 1) the ownership of the intellectual property, 2) factor consideration for the ownership establishment, and 3) benefit sharing scheme. With respect to the ownership of funded intellectual property, the ownership are characterized into three types: a solely-owned intellectual property by a funding agency, a jointly-owned intellectual property between a funding agency and a grant contractor, and a solely-owned intellectual property by a grant contractor. In Thailand, the benefit generated from funded intellectual property is required to share to a funding agency. In contrast, there is no requirement of such return of benefit to funding agencies in the U.S. and U.K. Regarding the factor consideration for the ownership establishment, common factors to be considered are relationship between inventor/creator and institution; research types such as contract research, collaborative research or sponsored research; research fund; and resource and facilities used for research project. Finally, the findings found out two typical types of benefit sharing namely: 1) a flat rate, whereby the benefit will be shared based on pre-arranged percentage and 2) a progressive rate, whereby the rate rises in according to ranges of generated revenue.

คำนำ

นโยบายและรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์นั้น เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นให้ครบวงจร การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมและ

เป็นที่ยอมรับของนักวิจัย หน่วยงานเจ้าของงานวิจัย และหน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อเป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคและนำทรัพย์สินทางปัญญาที่คิดค้นขึ้น ไปใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน นโยบายการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวของหลายหน่วยงานในประเทศไทยยังมีได้มีแนวทางที่ชัดเจน เป็นธรรม และสร้างแรงจูงใจให้กับทุกฝ่ายมากพอ จึงทำให้กระบวนการสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการพัฒนาประเทศไทยยังมีได้เป็นไปอย่างเต็มที่ การจัดทำแนวทางเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงบทบาทและสถานภาพของแต่ละฝ่ายจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง อันจะส่งผลให้กระบวนการสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทุกฝ่ายได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรมและสูงสุด เป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาและวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการจัดการสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ ฐานข้อมูลต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เข้าร่วมประชุม คุยงานและพบปะผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศที่มีการดำเนินงานแล้วอย่างเป็นรูปธรรม
3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิจัย และเข้าร่วมคุยงานในต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบนโยบายการจัดการสรรสิทธิประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินทางปัญญาของไทยและต่างประเทศ
4. สรุปและจัดทำแนวทางการจัดการสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากงานวิจัยที่เหมาะสมกับประเทศไทย
5. นำผลการศึกษาและแนวทางที่ได้มาสังเคราะห์และยกร่างจัดทำมาตรฐานการจัดการสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากงานวิจัย โดยให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ
6. จัดการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการและระดมสมอง เพื่อนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับร่าง “มาตรฐานการจัดการสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัย” จากผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาและปรับปรุงแก้ไข
7. นำข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นที่ได้จากการประชุมมาสังเคราะห์และนำไปปรับปรุงแก้ไขร่างเพื่อจัดทำ “มาตรฐานการจัดการสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัย” ฉบับสมบูรณ์ที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานกลางที่สามารถยึดหยุ่นได้ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงาน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลของนโยบายในการจัดสรรสิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัยของหน่วยงานผู้ให้ทุน และหน่วยงานผู้ดำเนินการวิจัยในประเทศต่างๆ ประกอบกับข้อมูลนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินทางปัญญา ได้ข้อสรุปดังนี้

1. ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

1.1 กรณีหน่วยงานผู้ให้ทุน

ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานผู้ให้ทุนพบว่ามี 3 รูปแบบ คือหน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว หน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานผู้รับทุน และหน่วยงานผู้รับทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว

1) หน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว หน่วยงานผู้ให้ทุนส่วนใหญ่ในต่างประเทศจะไม่มีนโยบายเช่นนี้ ซึ่งข้อมูลเท่าที่ได้จากการศึกษาพบว่ามีเฉพาะในประเทศไทย หน่วยงานที่มีนโยบายดังกล่าว คือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.)¹⁰

2) หน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานผู้รับทุน หน่วยงานผู้ให้ทุนที่มีนโยบายเช่นนี้ คือ สวก.⁹ และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)¹¹

3) หน่วยงานผู้รับทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ในต่างประเทศส่วนใหญ่จะมีนโยบายเช่นนี้ เช่น National Institute of Health (NIH)²⁶, National Science Foundation (NSF)²⁷, National Aeronautics and Space Administration (NASA) ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้ให้ทุนในสหรัฐอเมริกา หรือหน่วยงานผู้ให้ทุนที่อยู่ภายใต้สภาวิจัยแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (The Research Council UK) ฯลฯ

การที่หน่วยงานผู้ให้ทุนในสหรัฐอเมริกาให้ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่หน่วยงานผู้รับทุนแต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากเป็นผลมาจากกฎหมาย Bayh-Dole Act ที่กำหนดให้หน่วยงานผู้ให้ทุนของรัฐจะต้องให้มหาวิทยาลัย หน่วยงานไม่แสวงหากำไรอื่น ๆ และองค์กรธุรกิจขนาดเล็ก (องค์กรธุรกิจที่มีพนักงานไม่เกิน 500 คน) เป็นเจ้าของสิทธิในการประดิษฐ์ที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย โดยกฎหมายดังกล่าวมุ่งหมายที่จะกระตุ้นให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและเกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลต่อสาธารณชน

ส่วนในสหราชอาณาจักร การที่หน่วยงานผู้ให้ทุนให้ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่หน่วยงานผู้รับทุนแต่เพียงผู้เดียวเพราะเชื่อว่าหน่วยงานผู้รับทุนซึ่งเป็นผู้ดำเนินการวิจัยจะเป็นหน่วยงานที่มีการใช้ประโยชน์ได้เหมาะสมที่สุดพร้อมทั้งยังคาดหวังว่าหน่วยงานผู้ดำเนินการวิจัยจะมีการ

จัดสรรสิทธิประโยชน์ให้กับผู้ประดิษฐ์คิดค้นงานดังกล่าวด้วย

1.2 กรณีหน่วยงานผู้ดำเนินการวิจัย

หน่วยงานผู้ดำเนินการวิจัยในกรณีของมหาวิทยาลัยนั้น เมื่อพิจารณานโยบายของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตรหรือลิขสิทธิ์ ได้แก่ สถานะของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์ ลักษณะของงานที่สร้างสรรค์ เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ สิ่งอำนวยความสะดวก/ทรัพยากร/สาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์ โดยปัจจัยดังกล่าวบางมหาวิทยาลัยก็ใช้เพียงปัจจัยเดียวในการกำหนดความเป็นเจ้าของ แต่บางมหาวิทยาลัยก็ต้องใช้ประกอบกัน มหาวิทยาลัยจึงจะเป็นเจ้าของสิทธิ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) สถานะของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์

จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรที่ได้มีการประดิษฐ์ขึ้น หากผู้ประดิษฐ์มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์สิทธิบัตรนั้น แต่ถ้าสิทธิบัตรที่ประดิษฐ์ขึ้นอยู่นอกขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบหรือนอกเวลาการปฏิบัติหน้าที่เช่นมีการสร้างสรรค์นอกเวลางาน และไม่ได้ใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย ผู้ประดิษฐ์จะเป็นเจ้าของสิทธิ ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Stanford University²³, Michigan State University¹⁸, Cornell University²¹, Georgia Institute of Technology¹², University of Oxford¹⁴, University of Bristol¹⁵, Roehampton University²², Nanyang Technology University²⁵, National University of Singapore, Kobe University¹⁶ มหาวิทยาลัยขอนแก่น³ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่⁴ มหาวิทยาลัยมหิดล⁶ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์⁷ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี⁸ เป็นต้น

นอกจากนั้น แม้ผู้ประดิษฐ์จะมีได้มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัย ในการประดิษฐ์สิทธิบัตร มหาวิทยาลัยก็ยังเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรนั้น หากว่าผู้ประดิษฐ์เป็นนักศึกษา หรือเป็นบุคคลที่เข้าร่วมโครงการวิจัยหรือโครงการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Stanford University, Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.) เป็นต้น

ทั้งนี้ ในบางมหาวิทยาลัยแม้ผู้ประดิษฐ์จะมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัย ในการประดิษฐ์นั้น มหาวิทยาลัยก็ไม่ได้เรียกร้องความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นแต่จะต้องมีปัจจัยอื่นมาประกอบด้วย เช่น Ohio University¹⁹ กำหนดให้การประดิษฐ์ดังกล่าวจะต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินที่บริหารจัดการโดยมหาวิทยาลัย หรือใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยด้วย มหาวิทยาลัยจึงจะเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร

2) สถานะของผู้สร้างสรรค์และลักษณะงาน

ในกรณีนี้จะพิจารณาในส่วนของงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ จะให้สิทธิความเป็นเจ้าของในลิขสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่าผู้สร้างสรรค์จะอยู่ในสถานะอย่างไร โดยมหาวิทยาลัยจะพิจารณาว่า ผู้สร้างสรรค์นั้นมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์ ลิขสิทธิ์นั้นหรือไม่ หากผู้สร้างสรรค์มีหน้าที่โดยตรงต่อมหาวิทยาลัยที่จะต้องสร้างสรรค์งานนั้น (ใน

หลายมหาวิทยาลัยเรียกว่า Institutional Work) สิทธิความเป็นเจ้าของในลิขสิทธิ์จะตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ถ้าวินิจฉัยลิขสิทธิ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นอยู่นอกขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบหรือนอกเวลาการปฏิบัติหน้าที่ เช่น มีการสร้างสรรค์นอกเวลางาน เป็นการสร้างสรรค์ด้วยทักษะหรือความสนใจส่วนตัว (ในหลายมหาวิทยาลัย เรียกว่า Scholarly Work) และโดยปราศจากการใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย สิทธิความเป็นเจ้าของในลิขสิทธิ์จะตกเป็นของผู้สร้างสรรค์ ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบาย เช่นนี้ เช่น Stanford University²⁴, Cornell University²⁰, Georgia Institute of Technology, University of Oxford, University of Bristol, National University of Singapore, Kobe University มหาวิทยาลัยขอนแก่น² มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหิดล⁵ เป็นต้น

3) เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา หากเงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์เป็นของมหาวิทยาลัยหรือบริหารจัดการโดยมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้น ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.), University of Arizona¹³, Ohio University, Georgia Institute of Technology, University of California, Michigan State University, Cornell University, Nanyang Technology University, National University of Singapore, Kobe University, Kyoto University¹⁷ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บางมหาวิทยาลัยแม้เงินทุนที่ใช้จะเป็นของแหล่งทุนจากภายนอก สิทธิดังกล่าวก็ยังเป็นของมหาวิทยาลัย เช่น Massachusetts Institute of Technology, Stanford University เป็นต้น

4) สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร หรือสาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์

กรณีที่มีมหาวิทยาลัยจะเรียกร้องความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร หรือสาธารณูปโภคของมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์ผลงานนั้น บางมหาวิทยาลัยจะกำหนดว่าการใช้ซึ่งสิ่งดังกล่าว จะต้องเป็นการใช้อย่างมีนัยสำคัญ หรือไม่ใช่สิ่งที่สามารถใช้ได้โดยทั่วไป ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Massachusetts Institute of Technology, Stanford University, Michigan State University, Nanyang Technology University, National University of Singapore เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้มหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรที่เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์ แต่ถ้ามหาวิทยาลัยไม่จดทะเบียนสิทธิบัตรในการประดิษฐ์ดังกล่าว หรือไม่นำสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ บางมหาวิทยาลัยก็เปิดโอกาสให้แก่ผู้ประดิษฐ์ที่จะร้องขอให้มหาวิทยาลัยโอนสิทธิดังกล่าวมาให้แก่ตนเองได้ ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Stanford University, Cornell University, Nanyang Technology University, National University of Singapore มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น

2. การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินทางปัญญา

2.1 กรณีหน่วยงานผู้ให้ทุน

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุนนั้น หน่วยงานผู้ให้ทุนมีนโยบายในการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หน่วยงานผู้ให้ทุนมีส่วนแบ่งในผลประโยชน์นั้นด้วย และหน่วยงานผู้ให้ทุนไม่ขอรับส่วนแบ่ง

1) หน่วยงานผู้ให้ทุนมีส่วนแบ่งในผลประโยชน์นั้นด้วย จากการศึกษาไม่พบว่า หน่วยงานผู้ให้ทุนในต่างประเทศมีนโยบายเช่นนี้ แต่หน่วยงานผู้ให้ทุนในประเทศไทยจะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์นั้นด้วย โดยที่ วช. มีสิทธิได้รับไม่น้อยกว่า 30 เปอร์เซ็นต์ สวก. มีสิทธิได้รับ 50 เปอร์เซ็นต์ สวทช. มีสิทธิได้รับ 20-60 เปอร์เซ็นต์ และ สวก. มีสิทธิได้รับไม่น้อยกว่า 50 เปอร์เซ็นต์

2) หน่วยงานผู้ให้ทุนไม่ขอรับส่วนแบ่ง ซึ่งจะพบได้ในนโยบายของหน่วยงานผู้ให้ทุนในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา หรือสหราชอาณาจักร โดยจะเปิดโอกาสให้หน่วยงานผู้รับทุนไปจัดสรรกันเองระหว่างหน่วยงานผู้รับทุนและผู้ประดิษฐ์

2.2 กรณีหน่วยงานผู้ดำเนินการวิจัย

หน่วยงานผู้ดำเนินการวิจัยในกรณีของมหาวิทยาลัยนั้น เมื่อพิจารณานโยบายของมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า จะมีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก ๆ 3 ส่วน คือ ผู้ประดิษฐ์ หน่วยงานต้นสังกัดของผู้ประดิษฐ์ และมหาวิทยาลัย แต่ในบางมหาวิทยาลัยอาจจะแบ่งค่าสิทธิมากกว่าสามส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนหน่วยงานที่มีส่วนร่วม และหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้มหาวิทยาลัย โดยทั่วไปผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญานั้นมักจะอยู่ในรูปของค่าสิทธิ (Royalty) ซึ่งเป็นค่าตอบแทนที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาหรือเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยตอบแทนให้แก่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นเจ้าของสิทธิ โดยส่วนใหญ่การจัดสรรจะแบ่งเป็นสัดส่วนจากค่าสิทธิที่ได้รับ ซึ่งนิยมคิดเป็นสัดส่วนจากรายได้ที่เกิดจากยอดขาย โดยจำนวนเงินและเงื่อนไขการจ่ายเงินนั้นขึ้นอยู่กับภาระและข้อตกลงระหว่างมหาวิทยาลัยและผู้นำเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้

จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เท่าที่พบจะแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิที่ได้รับเป็น 2 แบบ คือ

1) สัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงานได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิคงที่ โดยไม่ขึ้นกับจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1. ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่

มหาวิทยาลัย	ผู้ประดิษฐ์	หน่วยงานต้นสังกัด	มหาวิทยาลัย
Aberdeen and Queen's University of Belfast	1/3	1/3	1/3
Brigham Young University	45%	27.5%	27.5%
Iowa State University	1/3	1/3	1/3
Georgia Institute of Technology	1/3	17%-33%	33%-50%
Massachusetts Institute of Technology	1/3	1/3	1/3
Northwestern University	30%	20%	50%
Purdue University	1/3	1/3	1/3
Stanford University	1/3	1/3	1/3
University of Alberta	1/3	1/3	1/3
University of California	35%	-	65%
University of Kansas	1/3	1/3	1/3
University of New South Wales	33%	-	67%
University of Oklahoma	35%	20%	45%
University of Pittsburgh	30%	15%	55%
University of Tokyo	40%	30%	30%
University of Washington	1/3	1/3	1/3
Nanyang Technology University	50%	-	50%
National University of Singapore	50%	30%	20%
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	150%	25%	25%
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	50%	-	50%
มหาวิทยาลัยนเรศวร	65%	15%	20%
มหาวิทยาลัยมหิดล	50%	20%	30%

2) สัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่ ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงานได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิผันแปรตามรายได้ที่มหาวิทยาลัยได้รับ กล่าวคือ เมื่อรายได้สูงขึ้นมหาวิทยาลัยจะแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิให้แก่ ผู้ประดิษฐ์ลดลงและแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิกลับคืนแก่มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2. ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่

	รายได้สุทธิ	ผู้ประดิษฐ์	หน่วยงานต้นสังกัด	มหาวิทยาลัย
Harvard University	\$50,000แรก	35%	30%	15% 20%
	มากกว่า \$50,000	25%	40%	15% 20%
University of Michigan	\$200,000	แรก50%	17%	33%
	ระหว่าง \$200,000- \$2,000,000	30%	20%	50%
	มากกว่า \$2,000,000	30%	-	70%
University of Cambridge	£20,000แรก	90%	5%	5%
	£40,000 ถัดไป	70%	15%	15%
	£40,000ถัดไป	50%	25%	25%
	มากกว่า £100,000	1/3	1/3	1/3
Oxford University	£50,000 แรก	87.2%	0%	12.8%
	ระหว่าง £50,001- £500,000	45%	25%	30%
	มากกว่า £500,000	22.5%	37.5%	40%
	รายได้สุทธิ	ผู้ประดิษฐ์	มหาวิทยาลัย	
Waseda University	2,000,000 เยนแรก	70%	30%	
	2,000,000-10,000,000 เยน	50%	50%	
	มากกว่า 10,000,000 เยน	40%	60%	
Yale University	\$100,000 แรก	50%	50%	
	ระหว่าง \$100,000 - \$200,000	40%	60%	
Dublin Institute of Technology	มากกว่า \$200,000	30%	70%	
	€65,000 แรก	70%	30%	
	ระหว่าง €65,000 - €130,000	50%	50%	
	มากกว่า €130,000	30%	70%	
	รายได้ทั้งหมด	ผู้ประดิษฐ์	หน่วยงานต้นสังกัด	มหาวิทยาลัย
Kyoto University	น้อยกว่า 2 ล้านเยน	20%	30%	50%
	มากกว่า 2 ล้านเยน แต่ไม่ถึง 50 ล้านเยน	35%	25%	40%
	มากกว่า 50 ล้านเยน	50%	20%	30%

ทั้งนี้ ก่อนที่จะมีการจัดสรรให้แก่บุคคลที่มีสิทธิได้รับตามนโยบายของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย จะหักค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนสิทธิบัตรค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย และค่าใช้จ่ายอื่นใดที่เกี่ยวข้อง โดยค่าใช้จ่ายที่หักนี้อาจหักตามค่าใช้จ่ายจริงหรือคิดเหมารวมเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยทั่วไปมักอยู่ระหว่าง 10-30 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ที่เกิดขึ้น หรือหักเมื่อได้รับค่าสิทธิถึงจำนวนหนึ่งแล้ว

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการจัดสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัยที่ได้นำเสนอในการศึกษาครั้งนี้ พัฒนามาจากความหลากหลายของหน่วยงานผู้ให้ทุน และหน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัย ดังนั้น หน่วยงานใดที่จะนำไปปรับใช้จึงต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมขององค์กร และลักษณะของทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้น ตลอดจนความพร้อมและการยอมรับของนักวิจัย นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวครอบคลุมเฉพาะในเรื่องการจัดสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัยซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้นการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาควรครอบคลุมถึงเรื่องสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การเปิดเผยผลงานวิจัยต่อหน่วยงานต้นสังกัด ผลประโยชน์ทับซ้อน รูปแบบของผลประโยชน์ตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ รูปแบบและลักษณะของสัญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของหน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการสร้างสรรค์ผลงานทรัพย์สินทางปัญญาใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

สรุป

1. จากการศึกษาพบว่า ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นจากการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานผู้ให้ทุน จะมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ หน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งพบเฉพาะในประเทศไทย หน่วยงานผู้ให้ทุนเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงาน ผู้รับทุน และหน่วยงานผู้รับทุนเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งต่างประเทศส่วนใหญ่จะมีนโยบายเช่นนี้
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของหน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัย ได้แก่ สถานะของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์ ลักษณะของงานที่สร้างสรรค์ เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ และ สิ่งอำนวยความสะดวก/ทรัพยากร/สาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์
3. ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุนนั้น หน่วยงานผู้ให้ทุนมีนโยบายในการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ

คือ หน่วยงานผู้ให้ทุนมีส่วนแบ่งในผลประโยชน์นั้นด้วย และหน่วยงานผู้ให้ทุนไม่ขอรับส่วนแบ่ง

4. ผลประโยชน์ที่หน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัยได้รับจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ จะมีการแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิที่ได้รับให้แก่ักวิจัยเป็น 2 แบบ คือ สัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ซึ่งเป็นกรณีที่นักวิจัยจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิคงที่โดยไม่ขึ้นกับจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิกับ สัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่ ซึ่งเป็นกรณีที่นักวิจัยจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิผันแปรตามรายได้ที่หน่วยงานต้นสังกัดได้รับ

คำขอบคุณ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ วช. เป็นอย่างสูงที่ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ขอขอบคุณนายจุมพล ภิญญโสวินวัฒน์ นายเจษฎา ธรรมวณิช และ ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการทำวิจัย ขอขอบคุณผู้แทนภาครัฐ และเอกชนต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในการประชุมเกี่ยวกับร่างมาตรฐานการจัดสรรสิทธิประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้จากการวิจัย และให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ ขอขอบคุณนายชัยยุทธ ชัยสิทธิ์ และ ดร.อังสนา โตภิรกิจ้า ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและประสานงานในเรื่องต่าง ๆ จนทำให้การศึกษาวิจัยประสบความสำเร็จและลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547. ระเบียบจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าด้วยการจดทะเบียนสิทธิบัตรการประดิษฐ์และการจัดสรรผลประโยชน์อันเกิดจากการประดิษฐ์ พ.ศ. 2547.
2. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2546. ระเบียบมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าด้วย การดำเนินการด้านลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2546. URL: <http://ora.kku.ac.th/ipkku/> [23 สิงหาคม 2549]
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2546. ระเบียบมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าด้วย การดำเนินการด้านสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร พ.ศ. 2546. URL: <http://ora.kku.ac.th/ipkku/> [23 สิงหาคม 2549]
4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2549. ระเบียบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ว่าด้วย การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2549. URL: <http://202.28.24.118/rac/AboutResearch/aboutresearch.asp> [5 กุมภาพันธ์ 2550]
5. มหาวิทยาลัยมหิดล. 2544. ประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง หลักเกณฑ์และอัตราการจัดสรรผลประโยชน์ในงานที่มีลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2544. URL: <http://www.mat.mahidol.ac.th/thai/docat.html> [24 สิงหาคม 2549]

6. มหาวิทยาลัยมหิดล. 2544. ประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง หลักเกณฑ์และอัตราการจัดสรรผลประโยชน์ในงานสิทธิบัตร พ.ศ. 2544. URL: <http://www.mat.mahidol.ac.th/thai/docat.html> [24 สิงหาคม 2549]
7. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2547. ประกาศมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เรื่อง อัตราการจัดสรรผลประโยชน์อันเกิดจากการประดิษฐ์ พ.ศ. 2547. URL: <http://www2.psu.ac.th/rd/research/index.htm> [24 สิงหาคม 2549]
8. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. 2538. ระเบียบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ว่าด้วยการบริหารผลประโยชน์อันเกิดจากทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2538 URL: <http://www.kmutt.ac.th/rippc/regul.htm> [25 สิงหาคม 2549]
9. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2548. หลักเกณฑ์สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การจัดสรรผลประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2548.
10. สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร. 2548. ข้อบังคับคณะกรรมการบริหารสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร ว่าด้วย การรักษาสีทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดสรรผลประโยชน์อันเกิดจากผลงานวิจัย พ.ศ. 2548.
11. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2543. ข้อบังคับคณะกรรมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ว่าด้วย การจดทะเบียนและสิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ. 2543.
12. Georgia Institute of Technology. Office of Technology Licensing, Georgia Institute of Technology. URL: <http://otl.gtrc.gatech.edu/documents/IPPolicy.pdf> [4 September 2006]
13. https://web.arizona.edu/~ott/IP_policy.pdf
14. <http://www.admin.ox.ac.uk/statutes/790-121.shtml>
15. <http://www.bris.ac.uk/research/knowtransfer/ip/ipownership.html>
16. http://www.innov.kobe-u.ac.jp/chiteki/inte/policy_e.prn.pdf
17. http://www.kyoto-u.ac.jp/english/euni_int/e01_ipp/e_ipp.pdf
18. <http://www.msu.edu/unit/provost/patentpolicy.html>
19. <http://www.ohiou.edu/policy/17-001.html>
20. http://www.policy.cornell.edu/cm_images/uploads/pol/Copyright.html
21. http://www.policy.cornell.edu/cm_images/uploads/pol/Patent.html
22. http://www.roehampton.ac.uk/corporateinformation/documents/IntellectualPropertyPolicy_2006_Oct.doc
23. <http://www.stanford.edu/dept/DoR/rph/5-1.html>
24. <http://www.stanford.edu/dept/DoR/rph/5-2.html>

25. Nanyang Technology University. "Policy on Intellectual Property, Technology Transfer and Research Collaborations". URL: <http://www.ntu.edu.sg/itto/IP-Policy.pdf>
26. National Institute of Health. "NIH Grants policy statement" revised December 1, 2003. URL: http://grants2.nih.gov/grants/policy/nihgps_2003/index.htm [3 September 2006]
27. National Science Foundation. "Grants Policy Manual". URL: www.nsf.gov/pubs/manuals/qpm05_131/qpmOT_131.pdf [4 September 2006]